

Mødrehjælpen Tema

Analysenotat fra Mødrehjælpen 2/2019

BØRNEFATTIGDOM I DANMARK | SUNDHED OG FÆLLESSKABER

En undersøgelse af børnefattigdom i Danmark

Antallet af børn, der lever i fattigdom i Danmark, er steget markant de senere år. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har senest opgjort antallet til 64.500 børn.

Forskning viser, at børn, der lever i fattigdom, klarer sig dårligere i livet i forhold til uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning og familieliv. Blot et enkelt år i fattigdom forringer barnets livschancer på længere sigt. Derfor er børnefattigdom både et menneskeligt og et samfundsøkonomisk problem.

Med denne undersøgelse ønsker Mødrehjælpen at tegne et billede af, hvordan familier med meget få penge lever. Gennem en spørgeskemaundersøgelse og interviews sætter vi fokus på, hvordan familiernes økonomiske situation påvirker deres sundhed og deltagelse i fællesskaber.

Undersøgelsen viser blandt andet, at:

- 55 pct. af forældrene har undladt at købe fx briller, behandling hos psykolog eller fysioterapeut eller at købe særlig – fx allergivenlig – kost til deres børn.

- 40 pct. af børnene har ikke kunne få en sund og varieret madpakke med i skole
- 55 pct. af børnene har ikke kunne få nødvendigt fodtøj eller vinterjakke
- 80 pct. af familierne har lånt penge af familie og venner til uforudsete udgifter
- 15 pct. af familierne har ikke venner og familier, der kan træde til, når de har brug for hjælp
- Hovedparten af familierne står uden stærke sociale netværk, da kun 40 pct. jævnligt ses med familie og venner

Tal og citater er indsamlet via en spørgeskema- og interviewundersøgelse blandt Mødrehjælpens brugere. Alle respondenter har tidligere modtaget økonomisk støtte eller rådgivning om økonomi fra Mødrehjælpen. Læs mere om undersøgelsen sidst i notatet.

Om Mødrehjælpen

Mødrehjælpen støtter og styrker udsatte børnefamilier og gravide gennem professionel rådgivning og frivillige aktiviteter. Mødrehjælpen yder blandt andet økonomisk rådgivning – herunder om gæld og budgetlægning – samt økonomisk støtte. Samtidig arbejder vi politisk for at sikre bedre rammevilkår for børnefamilier og gravide.

I 2018 imødekom Mødrehjælpen 21.833 henvendelser fra mødre, fædre og gravide i hele Danmark.

Analysenotat

DEL 1: SUNDHED

Børn fra fattige familier har ringere sundhed

Et de af de forhold, som undersøgelsen om børnefattigdom blandt brugere af Mødrehjælpen har belyst, er børnefamiliernes sundhed. Spørgsmålene har til formål at afdække, hvordan familiernes økonomiske situation påvirker børnenes sundhed.

Mange familier må undvære behandling med egenbetaling

Undersøgelsen viser, at over halvdelen af familierne har undladt at købe fx briller, allergikost, skoindlæg eller behandling hos psykolog til deres børn, fordi de ikke har råd. Således har mange børn måtte undvære behandling

for fx angst pga. egenbetaling, selvom de er henvist til psykolog fra egen læge.

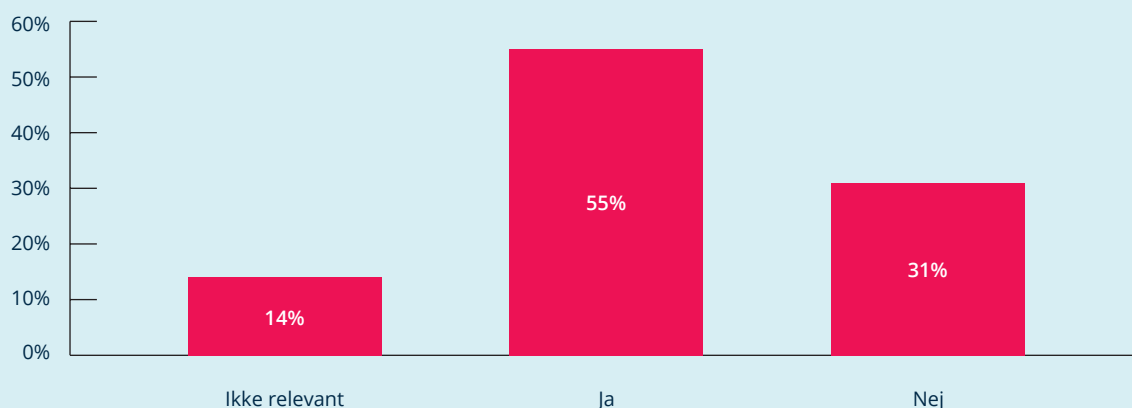
I interviewene fortæller mange af forældrene, hvordan de sætter børnenes behov foran deres egne behov, når det kommer til briller eller medicin. Som eksempel forklarer en mor: *”Min ældste bruger briller, og han får briller. Det betyder så, at jeg måtte vente et halvt år, før jeg kunne få mine, men det går nok. Jeg kører ikke bil, så det er ikke farligt i trafikken.”* (enlig mor, 36 år)

Flere forældre fortæller desuden, at deres børn har behov for særlig kost grundet allergener, diabetes eller overvægt, men at det er svært at finde rum til inden for deres budget.

Min ældste bruger briller, og han får briller. Det betyder så, at jeg måtte vente et halvt år, før jeg kunne få mine, men det går nok. Jeg kører ikke bil, så det er ikke farligt i trafikken. (enlig mor, 36 år)

HAR DU INDEN FOR DET SENESTE ÅR UNDLADT AT KØBE FX NØDVENDIGE BRILLER, BEHANDLING (HOS PSYKOLOG/FYSIOTERAPEUT), ALLERGIKOST ELLER SKOINDLÆG TIL DIT BARN/BØRN FORDI DU IKKE HAVDE RÅD? (N=679)

To ud af fem børn fra fattige familier må undvære sunde madpakker

Mange af forældrene i undersøgelsen er optagede af at kunne give børnene en god og sund madpakke med i skole. Men undersøgelsen viser, at to ud af fem fattige familier har haft svært ved at give børnene en sund og varieret madpakke.

Et typisk billede er, at det kniber med økonomien til madpakker sidst på måneden. En mor fortæller: *"I sidste måned var der over en uge, hvor jeg ikke havde nogen penge. Og der havde jeg det sådan: "Jeg kan ikke låne flere penge, så vi skal bare finde ud af det her. Der fik børnene*

sådan noget mærkeligt med i madpakken. Jeg går meget op i sundhed, men det kunne de bare ikke få." (enlig mor, 41 år).

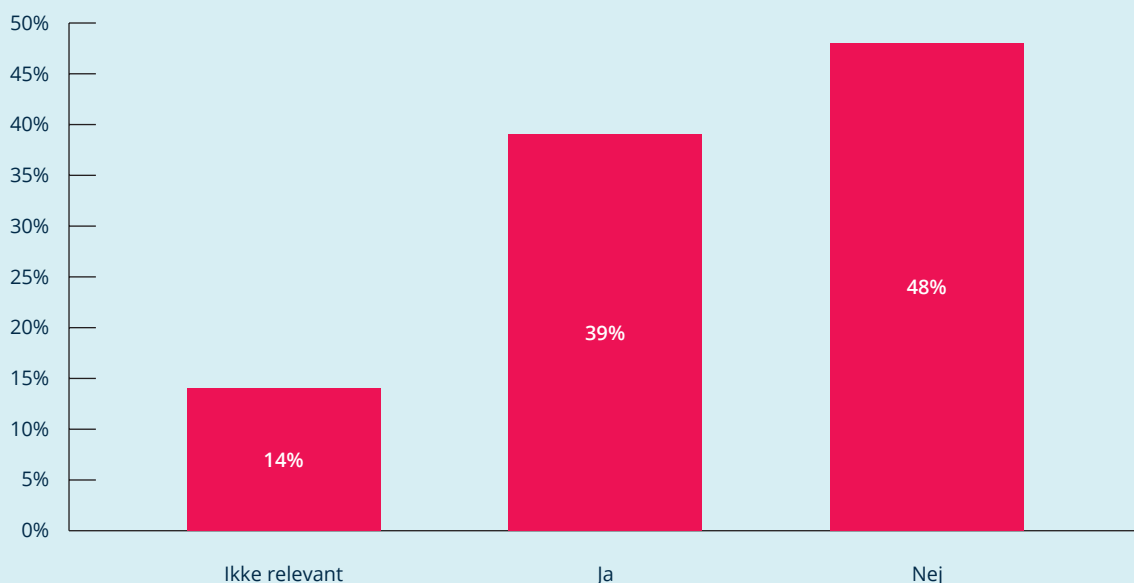
Mest gennemgående er det dog, at forældrene – også i forhold til mad – sætter børnenes behov foran deres egne. Mange af de interviewede forældre fortæller således, at de selv springer måltider over eller spiser de rester, der er tilbage, hvis økonomien er stram. *"Der har da været tidspunkter, hvor jeg ikke rigtig har spist noget. Jeg tænkte, at børnene de skal have, og hvad de ikke spiser op, jamen det tager jeg så. Hvad der nu end er tilbage."* (enlig mor, 36 år)

Jeg tænkte, at børnene de skal have, og hvad de ikke spiser op, jamen det tager jeg så.

(enlig mor, 36 år)

HAR DIN ØKONOMISKE SITUATION GJORT DET VANSKELIGT AT GIVE DIT BARN/BØRN EN SUND OG VARIERET MADPAKKE MED I SKOLE/DAGINSTITUTION? (N=680)

Flertallet af familier har råd til frugt og grønt, men 41 pct. må undvære

Forældrene lægger generelt vægt på at give deres børn sund mad trods deres økonomiske situation. Undersøgelsen viser, at 41 pct. af forældrene ikke har haft råd til at købe frugt og grøntsager til deres børn.

Flere forældre fortæller i interviewene, at det trods tilbuds- og datovarer er mindre sund og spændende mad, som de kan tilbyde børnene. En far vurderer, at sønnens kost er "ganske forfærdelig" grundet økonomien. Han forklarer: "Vi er nødt til at købe det billigste mad, man kan få. Og det er noget lort, for at sige det på populært dansk. Jeg kunne godt tænke mig, at jeg kunne give ham økologiske

grøntsager, eller bare grøntsager i det hele taget, så han ikke skulle leve af spaghetti og ris." (enlig far, 57 år)

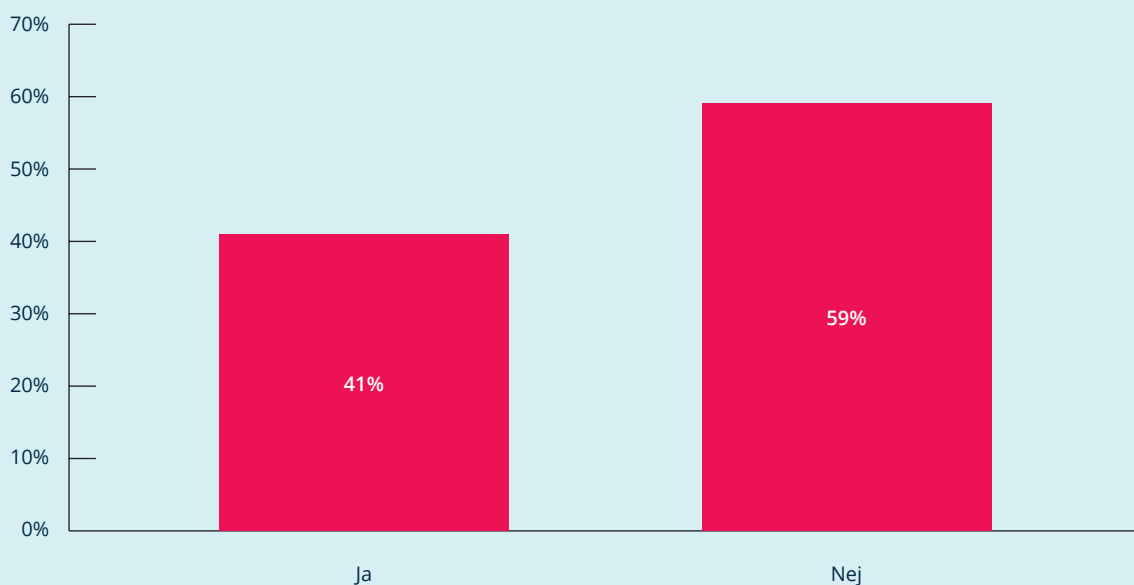
For mange fattige børnefamilier er madbudgettet det sværeste at få til at gå op. Mange af familierne fortæller, at de nøje planlægger deres madindkøb, men at det alligevel kan være en udfordring sidst på måneden.

En mor fortæller, hvordan hun oplever at tænke over økonomi hele tiden, når hun køber ind til familien: "Det allerværste er, at man skal gå og vende hver eneste krone. Det første, jeg køber i måneden, er medicin. Der får jeg et tilskud. Jeg har ikke råd til ordentlig mad sidst på måneden. Det er virkelig stressende at gå og skulle regne ud, hvad jeg må købe." (enlig mor, 45 år)

TO UD AF FEM BØRN FRA FATTIGE FAMILIER MÅ UNDVÆRE FRUGT OG GRØNT

HAR DIN ØKONOMISKE SITUATION BETYDET, AT DU IKKE HAR HAFT RÅD TIL AT KØBE FRUGT OG GRØNTSAGER TIL DIT BARN/BØRN? (N=680)

Børn fra fattige familier står ofte uden nødvendigt fodtøj og vinterjakker

Et andet afsavn, der påvirker børnenes sundhed, er manglende varmt vintertøj og ordentligt fodtøj. Således har over halvdelen af forældrene undladt at købe nødvendigt tøj eller fodtøj til deres børn grundet økonomi.

Et eksempel gives af en forælder, der ikke har økonomi til fodtøj til sine to børn: "Når den ene har

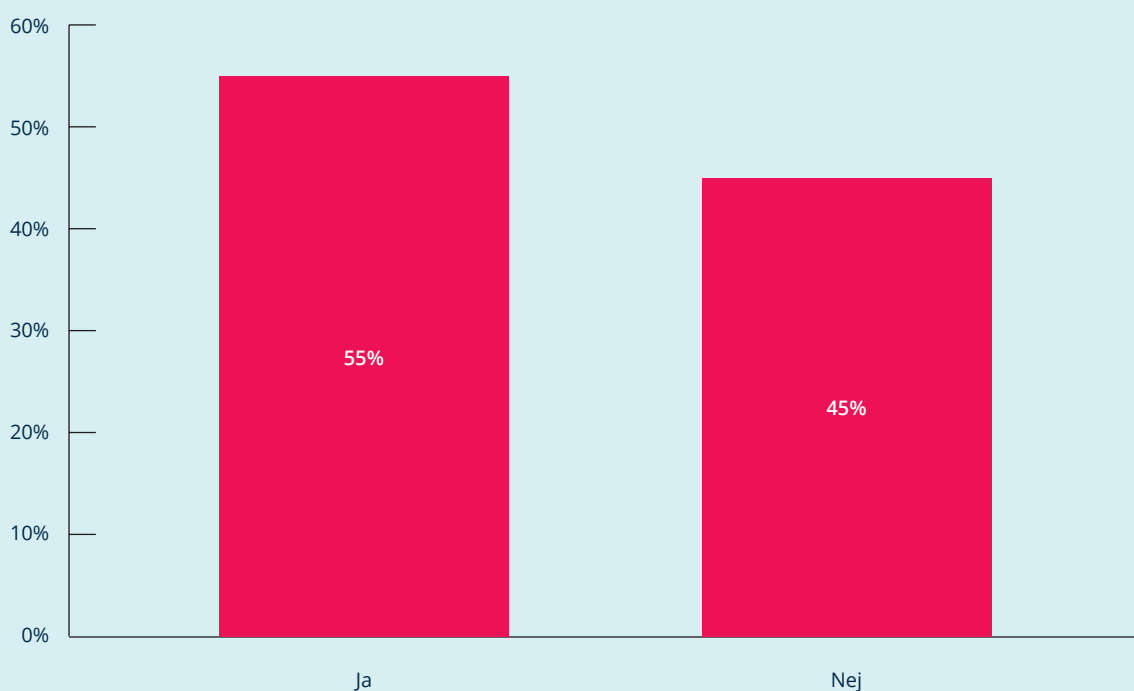
hullede gummistøvler, så har jeg ikke råd til at købe nye." (enlig mor, 35 år)

En anden forælder oplever også, at hun ikke kan give sine børn det nødvendige vinterudstyr. "Jeg måtte vælge mellem vinterstøvler eller vinterjakke til den ældste. Den mellemste kunne heldigvis passe jakken fra sidste år, og vi var heldig at få en flyverdragt af Mødrehjælpen til den yngste." (enlig mor, 30 år)

Når den ene har hullede gummistøvler, så har jeg ikke råd til at købe nye. (enlig mor, 35 år)

HAR DU INDEN FOR DET SENESTE ÅR UNDLADT AT KØBE NØDVENDIGT TØJ/FODTØJ TIL DIT BARN/BØRN, FX FLYVERDRAGT/VINTERSTØVLER? (N=678)

DEL 2: FÆLLESSKABER

Familier er også fattige på fællesskaber

Et liv i økonomisk fattigdom betyder materielle afsavn. Men oven i de ting, som familien ikke har råd til at købe, er familien ofte også ramt af sociale afsavn. Sociale afsavn kommer til udtryk ved, at familien ikke ser venner og familie ofte, at de har svært ved at få hjælp fra netværket – hvis der altså er et netværk – samtidig med at familien på den anden side er dybt afhængig af økonomisk og praktisk hjælp fra familie og venner.

Knap halvdelen af familierne mener ikke, de kan få hjælp af familie og venner

For mange danske familier er det helt normalt at gå til familie og venner, når der er brug for hjælp. Men for mange af de fattige familier, der er spurgt i undersøgelsen, er det ikke nemt at få hjælp af netværket. Knap halvdelen – 47 pct. – af familierne kan 'slet ikke' eller kun i 'mindre grad' få hjælp af familier og venner, når de har

brug for det. 23 pct. af familierne kan derimod 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' få hjælp af deres netværk.

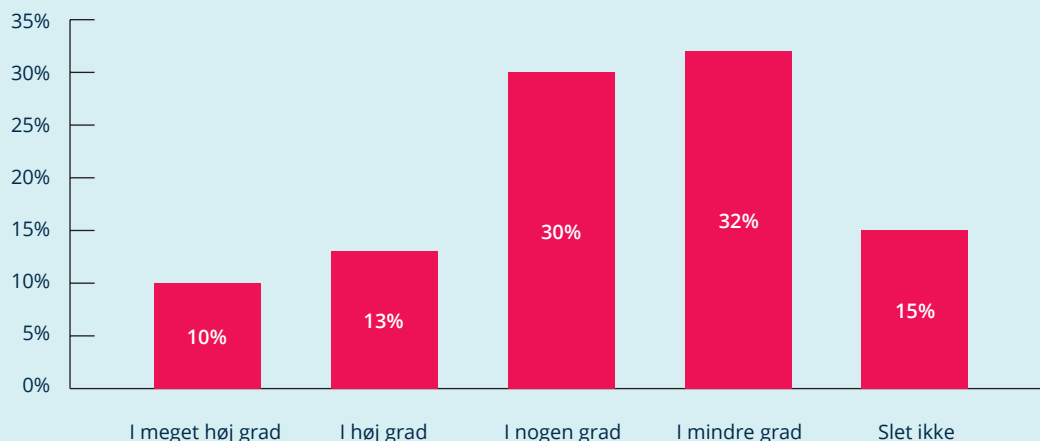
En af de forældre i undersøgelsen, der er stærkt afhængig af hjælp fra sin familie, er en enlig far, som her fortæller om, at hjælpen er afgørende for hans økonomi: *"Vi er ude i, at mit månedsbudget er negativt. Altså hver eneste måned er der røde tal. Og den eneste grund til, at vi ikke er døde af sult, det er fordi, jeg har nogle forældre, der kan hjælpe os lidt."* (enlig far, 57 år)

En enlig mor fra undersøgelsen fortæller, at hendes datter går til springgymnastik og kor. Koret er gratis, fordi korlæreren kunne fornemme, at familien ikke havde råd til at betale. Springgymnastikken betales af datterens mormor, som også har hjulpet dem med bolig. Da ejendommen overgik fra lejeboliger til andelsforening, købte mormoren lejligheden og lejer den ud til sin datter og barnebarn for en lavere leje, end hvad den koster hende. Uden hjælpen fra familien ville der således

15 PCT. AF FAMILIERNE KAN IKKE FÅ HJÆLP AF FAMILIE OG VENNER

I HVILKEN GRAD HAR DU VENNER/FAMILIE DER KAN TRÆDE TIL, NÅR DU HAR BRUG FOR HJÆLP? (N=688)

hverken være råd til fritidsaktiviteter eller boligen, fortæller den enlige mor.

Et andet eksempel gives af en enlig far: *"Når vi skal hjem til min mor, så må vi spørge min lillebror, om han gider komme og hente os. Det er alligevel næsten 300 kr. jeg skal betale for en busbillet derover."* (enlig far, 41 år)

De familier i undersøgelsen, der har et netværk, der kan træde til, får således hjælp til både stort og småt. For nogle familier er hjælpen afgørende for, at de har en bolig. For andre familier gør hjælpen, at børnene kan have et fritidsliv og kan besøge eksempelvis bedsteforældre.

80 pct. af familierne har lånt penge af familie og venner

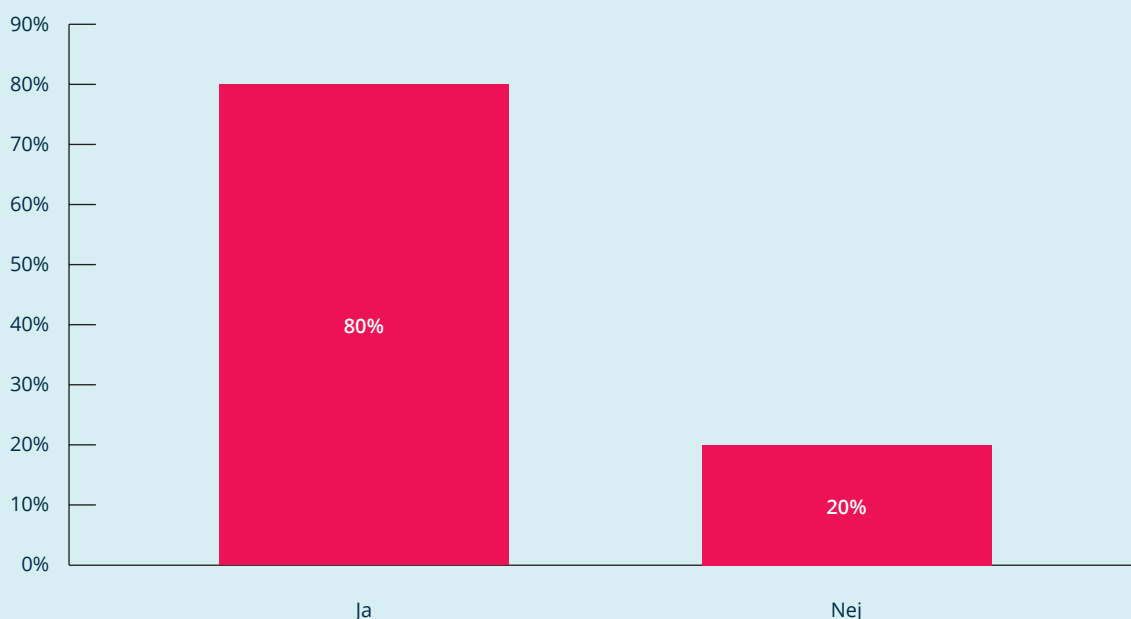
I undersøgelsen er familierne blevet spurgt, om de inden for det seneste år har lånt penge af familie og venner for at dække uforudsete udgifter. Erfaringer fra Mødrehjælpens rådgivning viser, at økonomisk trængte familier ofte trækker på den nærmeste familie, når det

brænder på. Undersøgelsen bekræfter dette billede, idet 80 pct. af familierne inden for det seneste år har lånt penge af familie og venner til at dække uforudsete udgifter.

Tallene står i kontrast til det forrige spørgsmål, hvor familierne blev spurgt om muligheden for hjælp fra netværket. Selv om flertallet af familierne har lånt penge af familie og venner, mener mange af familierne ikke, at deres netværk træder til, når de har brug for det. En forklaring kan være, at en familie for eksempel har lånt penge en enkelt gang i løbet af året, hvor det virkelig brændte på, men de har så ikke kunne låne flere penge, selvom de har haft behov.

En af de forældre, en enlig mor på 41 år, som er interviewet i undersøgelsen, fortæller, at hun flere gange har oplevet ikke at have penge til mad sidst på måneden og derfor har været nødsaget til at låne penge af familien. Moren oplever det dog som en uholdbar situation, da pengene skal betales tilbage måneden efter, og familien derved risikerer, at der i næste måned igen ikke er råd til mad.

HAR DU INDEN FOR DET SENESTE ÅR LÅNT PENGE AF FAMILIE OG VENNER FOR AT DÆKKE UFORUDSETE UDGIFTER? (N=687)

Mange familier ses sjældent med venner og familie uden for skole og arbejde

I undersøgelsen blandt familier, der lever i fattigdom, har vi spurgt om, hvor ofte familierne ses med andre uden for skole- eller arbejdstid.

Besvarelserne viser, at en stor gruppe af familierne er socialt isolerede. Således ses knap hver tredje familie 'aldrig' eller sjældnere end én gang om måneden med familie og venner, 30 pct. ses 1-3 gange om måneden med familie og venner, mens de resterende 40 pct. ses en eller flere gange om ugen med familie og venner.

En enlig mor, der for tiden er boligløs sammen med sin søn fortæller, at det hårdeste er den måde, det rammer sønnen på: *"Han kan ikke invitere venner med hjem. Selvfølgelig er det alt andet end optimalt for ham. Det er et enormt pres for mig at undgå, at det rammer ham."* (enlig mor, 47 år)

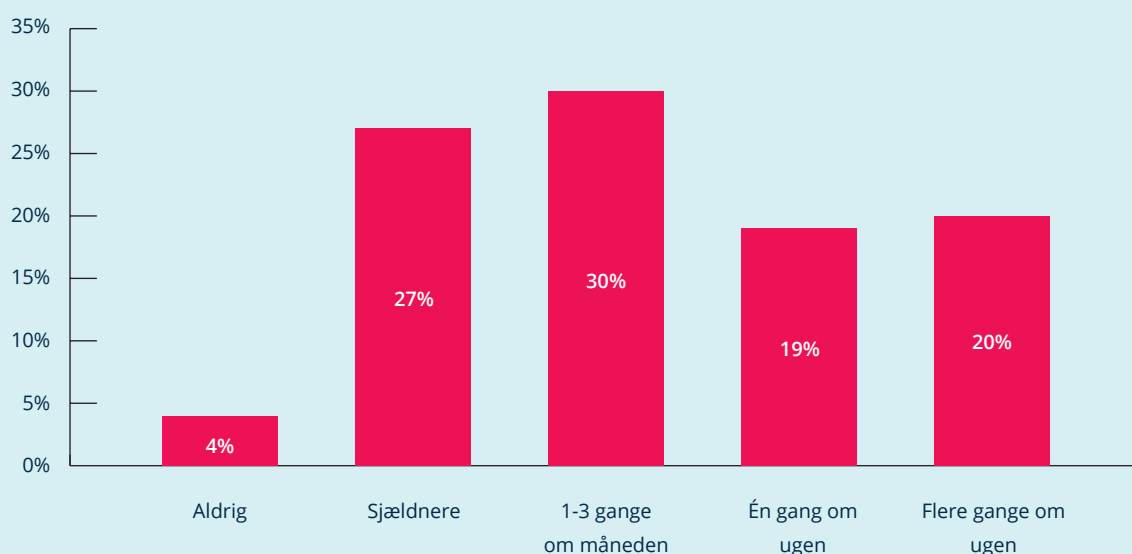
Også for en anden familie er økonomien barriere for, at børnene kan have venner med hjemme. Men også morens overskud spiller ind. Moren fortæller, at hun beder børnene arrangere legeaftaler i starten af måneden, hvor hun ved, der er råd til mad. *"Men der*

”

Han kan ikke invitere venner med hjem. Selvfølgelig er det alt andet end optimalt for ham. Det er et enormt pres for mig at undgå, at det rammer ham.

(enlig mor, 47 år)

HVOR OFTE ER DU OG DIN FAMILIE SAMMEN MED VENNER ELLER ANDRE UDEN FOR SKOLE- ELLER ARBEJDESTID? (N=698)

Det er klart, det giver jo en ensomhedsfølelse, men jeg klarer det jo bare selv. Det kan man jo blive nødt til. (enlig mor, 35 år)

har virkelig været tit, hvor jeg har sagt nej, fordi jeg bare har tænkt: 'Ej det kan jeg slet ikke overskue', fordi så skal den og den også have mad og sådan. Og det bliver hurtigt rigtig mange penge, hvis vi alle sammen skal have frisklavet mad." (enlig mor, 41 år)

En enlig mor, der bor sammen med sine to døtre i en lejlighed på 55 kvadratmeter, fortæller i interviewene, at hun og døtrene ofte fravælger socialt samvær, fordi de bor småt. Ydermere forklarer moren, at hun sjældent kan overskue gæster, og at hun oplever det som svært at få hjælp af sine veninder. Til det siger moren: *"Det er klart, det giver jo en ensomhedsfølelse, men jeg klarer det jo bare selv. Det kan man jo blive nødt til."* (enlig mor, 35 år)

Samlet set tegner interviewene et billede af, at mange af de fattige familier sjældent ses med venner og familie. Forklaringerne fra familierne er hovedsageligt økonomi, men flere nuancer gemmer sig i deres fortællinger. Således kan der være skam forbundet med familiens bolig, både for forældre og børn, når man bor småt og har slidte møbler. Der kan også ligge et pres i, om der er nok mad til gæster og om det er den rigtige mad, der serveres. Flere forældre nævner også, at de mangler overskud til at se andre, hvilket også kan påvirke børnenes sociale liv.

Om undersøgelsen

Tal og citater er hentet fra Mødrehjælpens undersøgelse 'Børnefamiliers økonomi' fra marts 2019.

Undersøgelsen består af en spørgeskemaundersøgelse samt en interviewundersøgelse blandt Mødrehjælpens brugere.

Spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen er udsendt til 3.430 brugere, der er udvalgt ud fra følgende kriterier: 1) de har modtaget julehjælp i 2018 og/eller 2) de har indenfor de seneste tre år modtaget rådgivning vedr. økonomi, samt 3) de har opgivet en e-mailadresse og givet samtykke til, at Mødrehjælpen må kontakte dem.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført anonymt over en periode på 14 dage og bestod af 37 spørgsmål omkring familiens økonomi, boligforhold, sociale netværk, børns sundhed og trivsel samt familiens mulighed for at få hjælp og vejledning. Respondenterne blev adspurgt om Mødrehjælpen måtte kontakte dem med henblik på et uddybende interview. 265 brugere har svaret positivt og i den forbindelse oplyst deres kontaktoplysninger.

Af de 3.430 brugere, som spørgeskemaundersøgelsen er blevet sendt til, var der 58 brugere, hvis e-mailadresse ikke længere var gyldig. Det formodes derfor, at 3.372 brugere har haft mulighed for at deltage i undersøgelsen. Der er kommet svar fra 818 brugere, som har svaret på minimum et spørgsmål, svarende til en deltagelsesprocent på 24,3.

Alle respondenter har hjemmeboende børn under 18 år. 94 pct. af respondenterne er kvinder. 85 pct. bor alene uden en partner. Gennemsnitsalderen er 39 år.

Interviewundersøgelse

Der er gennemført semistrukturerede interview med 14 respondenter, hvor der er spurgt yderligere ind til brugernes oplevelse og afsavn i forhold til blandt andet bolig, sundhed og sociale fællesskaber.

Citater kan være redigeret af hensyn til læsbarhed og sammenhæng.

Familiernes økonomiske situation

Langt hovedparten af forældrene, der har besvaret denne undersøgelse, modtager offentlig forsørgelse. Blot 14 pct. har således en indkomst fra arbejdsmarkedet, mens de resterende 86 pct. fordeler sig på blandt andet kontanthjælp, sygedagpenge, SU og øvrige offentlige ydelser.

Den gennemsnitlige disponible indkomst i familierne er 14.462 kr. om måneden. Ses der udelukkende på gruppen af enlige forældre, der udgør 85 pct. af respondenterne, er deres disponible indkomst i gennemsnit 13.626 kr. om måneden. Sammenholdt med landsgennemsnittet på godt 26.500 kr. om måneden ligger den disponible indkomst for de enlige forældre i undersøgelsen således ca. 50 pct. under landsgennemsnittet.

64.500 børn lever under Danmarks Statistiks fattigdomsgrænse, kendt som relativ fattigdom. For at være under grænsen skal en enig forsørger med ét hjemmeboende barn have en disponibel indkomst under 13.017 kr. om måneden. Familierne i denne undersøgelse er således i gennemsnit tæt på denne grænse; nogle befinder sig over, og nogle befinder sig under.

De enlige forældre i undersøgelsen har et gennemsnitligt rådighedsbeløb på 3.338 kr. Beløbet skal dække familiens mad, tøj, transport, elektronik, fritid, ferier og øvrige ikke-faste udgifter. Til sammenligning har familierne, hvor forældrene er samboende, i gennemsnit et månedligt rådighedsbeløb efter faste udgifter på 4.252 kr.

Hvis den enlige forsørger er ramt af kontanthjælpsloftet, er det månedlige rådighedsbeløb 2.442 kr. Da familierne i undersøgelsen typisk har to børn, svarer det til 814 kr. om måneden pr. person i husstanden.

I undersøgelsen har vi spurgt familierne, om de oplever sig fattige. 95 pct. af familierne svarer, at de i meget høj grad, i høj grad eller i nogen grad oplever sig fattige. Interviewene med familierne viser, at oplevelsen af at være fattig ikke nødvendigvis hænger entydigt sammen med familiernes reelle økonomiske situation.

Mødrehjælpen Tema

BØRNEFATTIGDOM I DANMARK | SUNDHED OG FÆLLESSKABER

ANALYSENOTAT NR. 2/2019 / NOVEMBER 2019

REDAKTØR JACOB HOLCH · JHO@MOEDREHJAELPEN.DK

ANALYSE NINA HART KAVANAGH, DITTE LUMBY / GRAFISK DESIGN PETER WALDORPH

MØDREHJÆLPEN ABEL CATHRINES GADE 13, 1654 KØBENHAVN V.

TELEFON 3345 8600 / MOEDREHJAELPEN.DK